

Slušanje glasa građana u EU pripomognutom dijalogu između Kosova i Srbije

Priština, 6. februar 2015.

Uspostavljanje stabilnih odnosa između Kosova i Srbije ometa se zbog nedavanja mogućnosti civilnom društvu i zajednicama da izraze svoje brige u dijalogu visokog nivoa između dveju zemalja. Loša komunikacija i nedovoljna transparentcija pregovaračkih strana rezultirala je sa različitim tumačenjima i očekivanjima o tome koji će uticaj imati Briselski sporazum, kao i povećala je nepoverenje i tenzije među ljudima.

Pre ponovnog početka dijaloga pripomognutog od strane Evropske unije (EU) dana 9. februara 2015. godine, putem ovog saopštenja tražimo od premijera Kosova, premijera Srbije i Visokog predstavnika EU za spoljne poslove i bezbednosnu politiku da poboljšaju način na koji se upravlja dijalog, uključujući u isti i članove civilnog društva, koji bi bili u mogućnosti da prenesu stajališta, očekivanja i brige zajednica što se tiče odnosa između Kosova i Srbije. Putem ovog dokumenta pozivaju se pregovaračke strane da uspostave nove standarde transparentcije i da primenjuju viši nivo konsultacije i izveštavanja, kao i da adresiraju brige ljudi o mogućim uticajima dogovora na njihovim životima. Bez ovog podsticaja, postoji opasnost da će etničke podele dovesti do ponovnog nasilja, stavljajući tako u rizik napredak postignut u pomirenju između Kosova i Srbije.

Kontekst

U okviru privrženosti EU za obnavljanje stabilnih odnosa između Kosova i Srbije, dijalog pripomognut od strane Evropske unije između dveju zemalja će veoma brzo započeti. Ovaj izazovni dijalog, pomognut od strane visokog predstavnika Evropske službe za spoljne aktivnosti (EEAS), je počeo u martu 2011. godine, i rezultirao je usvajanjem 'Prvog sporazuma o načelima za normalizaciju odnosa', takođe poznatog kao Briselski sporazum, u aprilu 2013. godine. Putem ovog sporazuma stremi se iznalaženje rešenja za ekonomske, socijalne i političke nesuglasice, dok se očekuje da će napredak u njegovoj primeni doprineti poboljšanju perpektive za EU integraciju kao i poboljšanu mira i stabilnosti u regionu.

Zadnje posete visokog nivoa Kosovu od strane visokih vladinih zvaničnika Srbije kao i posete Srbiji od strane visokih zvaničnika Kosova, označuju novi impuls i predstavljaju privrženost od strane dveju 'novih' vlada u produživanju njihovih nastojanja ka normalizaciji odnosa između dveju zemalja. Poseta ministra Spoljnih poslova Kosova, Envera Hodžaja, Srbiji, tokom koje je prisustvovao regionalnoj konferenciji organizovanoj od strane EU, smatrana je kao istorijska, pošto je bila prva zvanična poseta jednog ministra od proglašenja nezavisnosti Kosova 2008. godine. Premijer Srbije, Aleksandar Vučić posetio je Kosovo januara 2015. godine.

Međutim, izjave¹ date od strane zvaničnika srpske vlade tokom njihove posete Kosovu su izazvale reakcije u zemlji, dok je pokušaj posete srpskih građana iz Beograda pravoslavnoj crkvi u Đakovici izazavao proteste –otkrivajući tako nezalečene rane na Kosovu i krhke odnose između dveju zemalja. Protesti velikih razmera, koji su se brzo pretvorili u nasilne, su odvijeni u Prištini pošto je ministar u Vladi Kosova, Jablanović, nazvao pogrdnim rečima² albanske demonstrante sa Kosova, koji su izašli da izraze njihovo negodovanje protiv srpskih posetioca pravoslavnoj crkvi. Ovaj incident je doveo do razrešenja ministra Jablanovića³. Na Kosovu se nagoveštavaju ponovni protesti vezani sa osetljivim temama budućih sastanaka u okviru dijaloga. Ako tome dodamo i sve veći broj štrajkova i zahteva za Vladu Kosova da ispuni svoja obećanja, kao i dramatični rast broja ljudi koji ilegalno napuštaju Kosovo da bi stigli u zemlje EU, moglo bi se reći da ovi protesti pokazuju nivo frustracije, nedostatak perspektive i smanjenje strpljenja.

¹<http://www.balkaneu.com/kosovo-cradle-serbia-pm-vucic/>

²<http://www.pesstv.ir/Detail/2015/01/28/395042/Protests-turn-violent-in-Kosovos-capital-->

³<http://www.reuters.com/article/2015/02/03/us-kosovo-minister-idUSKBN0L726C20150203>

Od njegovog početka strane u ovom dijalogu visokog nivoa nisu dale mogućnosti organizacijama civilnog društva (OCD) i lokalnim zajednicama da se čuju njihov glas i očekivanja vezana za dijalog. S toga, ovaj dijalog se uglavnom odvijao takorečeno između 'dva čoveka'. Nedostatak transparentije i komunikacije kod strana u pregovorima rezultirao je sa dvosmislenostima o čemu se postigao sporazum i o mogućim uticajima na terenu. Različita i kontravezna tumačenja sporazuma stvaraju različite nivoe očekivanja, što sa druge strane dovodi do skepticizma i obespravljena stanovništva, polarizacije mišljenja, nepoverenja i tenzija. Na primer, postoje izjave u Beogradu i na severu Kosova da je Asocijacija/Zajednica srpskih opština Kosova, koja je osnovana na Kosovu na bazi Sporazuma, ima izvršnu i zakonodavnu vlast. Slično tome, neke političke partije, analitičari i članovi civilnog društva na Kosovu upozorili su da se sever Kosova pretvara u Republiku Srpsku, stvarajući tako jednu nefunkcionalnu državu, koja će još više destabilizirati zemlju.

Nedostatak transparentije i komunikacije o dialogu i nepostojanje sveobuhvatne procene o implikacijama (ne) primenjenih sporazuma su kritikovani nekoliko puta. U izveštaju objavljenom od strane Balkanske mreže za istražiteljsko izveštavanje (BIRN) se navodi da "su se sporazumi sklopili iza zatvorenih vrata kancelarija u Briselu. Iako je u načelu poznato o čemu su se postigli sporazumi, često potpuna informacija o sastancima i sporazumima ne dostiže do javnosti."⁴ Takođe se u izveštaju navodi da u slučajevima gde proces nije potpuno opisan u Sporazumu, kao što je osnivanje Asocijacije/Zajednica srpskih opština Kosova i budući sistem pravosuđa, napredak je stao. Dokument objavljen od strane PAX for Peace navodi da dialog "se vidi od raznih zajednica na Kosovu kao crna kutija, koja imponuje polurešenja"⁵. Zajednički izveštaj Foruma za bezbednost (FB) u Prištini i Foruma za prevenciju konflikta (FPK) na severu Kosova navodi da "građani nisu informisani o potencijalnim neposrednim i dugoročnim efektima, koji sporazumi mogu imati na njihovim životima."⁶

Izbori i politička razvijanja unutar EU, Kosova i Srbije tokom 2014 su rezultirali sa promenama u političkom vodstvu i sa dolaskom novih premijera na Kosovu i Srbiji, kao i sa promenama Visokog predstavnika EU za spoljne poslove i politiku bezbednosti, kojim će položajem sada voditi Federika Mogerini. Dva premijera – Isa Mustafa (Kosovo) i Aleksandar Vučić (Srbija) i njihovi zamenici Hašim Tači (Kosovo) i Ivica Dačić (Srbija) – sasat će se sa Federikom Mogerini u Briselu 9. februara 2015. da bi počeli sa sledećom rundom dijaloga, za koju dnevni red još nije objavljen.

Prelaz sa dijaloga 'dvoje lica' na dialog 'fokusiran na građane'

Veoma je značajno da se proces nacionalnog dijaloga vodi na osnovu informacija i da reaguje na potrebe i brige zajednica, ako stremimo ka adresiranju nerešenih pitanja i davanju doprinosa ka dugotrajnom miru i stabilitetu u regionu. Proces treba ozbiljno adresirati brige građana o potencijalnim kratkoročnim i dugoročnim efektima sporazuma nad životima ljudi. Dva nova pregovarača/tima i EU fasilitator(i) ne trebaju ponoviti iste greške kao njihovi prethodnici, i treba umesto toga primeniti dosledno načela transparentije i uključenosti. Oni trebaju ohrabriti i unaprediti bolji proces konsultacije i mehanizme odgovornosti za primenu sporazuma, uključujući i preko izveštavanja skupštine.

Osim toga, oni trebaju ući u otvoren i konstruktivan dialog sa akterima iz civilnog društva ('paralelni' dialog) da bi oni bolje razumeli brige ljudi i reagovali na iste, gde se uvrstavaju sloboda kretanja, priznavanje univerzitetskih diploma, uticaj sporazuma na zapošljenje, funkcionisanje policije i pravnog sistema na severu, osnivanje i funkcionisanje 'Asocijacije/Zajednice srpskih opština Kosova' i druga veoma osetljivih pitanja, kao što su nestala lica. Stvaranje prostora za OCD-e gde bi one uzele aktivnu ulogu u dovođenju perspektiva zajednica na dialogu putem jednog dobro koordinisanog i upravljano načina daće doprinos stvaranju šireg koncensusa, povećanog poverenja i osećaja vlasništva u procesu, kao i povećanje potencijala za poboljšane odnose na svim nivoima – ne samo političkom – stvarajući tako višestruki efekat.

S toga, veoma je značajno da se produži put na osnovu napredka i stvorenog impulsa pošto postoji velika mogućnost rešavanja razlika putem efektivne primene sporazuma. Jedno proaktivno i informisano civilno društvo može igrati značajnu ulogu da se ovo i dogodi. Ako se ovaj impuls izgubi, postoji mogućnost da etničke podele i netrpeljivost dovedu do ponavljanja nasilnih protesta, što predstavlja pretnju za buduće napore u pomirenju.

⁴<http://birn.eu.com/en/file/show/BIG%20DEAL%20FINAL%20ENG.pdf>

⁵Sever Kosova u 2020.godini–budućnost u stvaranju od PAX for Peace, Maj 2014.godine.

⁶<http://www.saferworld.org.uk/resources/view-resource/790-peoples-views-on-key-peace-and-security-issues-in-kosovo>

Preporuke

- Premijeri Kosova i Srbije trebaju održavati redovne konsultativne sastanke sa akterima iz civilnog društva, informisajući ih sa sadržinom dijaloga i konstruktivno se angažujući sa njima sa ciljem ubacivanja mišljenja i briga građana u procesu dijaloga. Ove aktivnosti će povećati potencijal za efektivniju primenu.
- Skupštine Kosova i Srbije trebaju primenjivati njihovu ulogu nadgledanja i trebaju zahtevati izveštavanje od premijera o napretku i izazovima vezanim za dialog i primenu postojećih i budućih sporazuma.
- Strane u dialogu trebaju osigurati jasnoću kako sadržaja budućih sastanaka dijaloga tako i procesa za primenu i ocenu napredka, pre potpisivanja budućih sporazuma da bi se izbegle konfuzije i kašnjenja.
- Strane ambasade i donatori trebaju podržavati 'paralelni' dialog između premijera/vlada i aktera iz civilnog društva na Kosovu i Srbiji, kao i da unapređuju EU načela i vrednosti o transparentiji, uključenosti i odgovornosti vlada.
- Organizacije civilnog društva trebaju se angažovati sa predstavnicima vlade da bi ubacili mišljenja građana u dialog putem jednog dobro koordinisanog i upravljanog načina zato što bi to dalo doprinos stvaranju šireg koncenzusa, poverenja i osećaja vlasništva nad procesom.
- Evropska služba za spoljne aktivnosti treba osigurati da se sadržaj dijaloga dobro komunicira i da se svaki postignuti sporazum objavi na njenoj internet stranici. Štaviše, treba osigurati da transparentija i odgovornost budu vodeća načela dijaloga.
- EU Parlament treba tražiti redovnu debatu i izveštavanje od strane Visoke predstavnice za spoljne poslove i politiku bezbednosti, Federike Mogherini, o procesu dijaloga kao i o napretku i izazovima za primenu sporazuma.
- Poruke u Beogradu i Prištini trebaju biti odjek poruka u Briselu i ne trebaju imati bilo kakve retorike i obrisa dnevne konsumacije sa ciljem smanjivanja potencijala za polarizaciju mišljenja, nepoverenje i tenzije.
- Službena poseta ministra spoljnih poslova Kosova Beogradu je ohrabrujući početak, gde strane u dialogu trebaju produžiti traženje svih mogućnosti za slične posete i sastanke u Prištini i Beogradu. U tom smislu zahtevaju se harmonizovani naponi da bi se osiguralo da njihove aktivnosti i poruke budu osetljive na temu konflikta i da sve posete i izjave daju doprinos u stvaranju poverenja i dobrih odnosa između ljudi.
- Vlada Kosova, civilno društvo i politički lideri trebaju ostvariti redovni dialog sa kosovskim Srbima na severu Kosova da bi razumeli njihove brige i da bi im dali podršku u prevazilaženju postojećih i budućih izazova.
- U dialogu se treba razmotriti pitanje nestalih lica – pitanje koje zahteva hitnu i ozbiljnu pažnju.

O Saferworld-u

Saferworld je nezavisna međunarodna organizacija koja radi na prevenciji nasilnih konflikata i na stvaranju sigurnijih života.

Saferworld radi na zapadnom Balkanu od 2001.godine, dok je kancelariju na Kosovu otvorila 2005.godine. Od tada, mi smo uspešno doprineli u poboljšanoj koordinaciji, komunikaciji i razmeni između civilnog društva kao i domaćih i spoljnih aktera, koji rade na bezbednosti zajednice i kontroli malog i lakog naoružanja na Kosovu. Isto tako, organizacija je radila na unapređenju dijaloga i saradnje između organizacija civilnog društva, profesionalaca struke, intelektualaca i vlasti na zapadnom Balkanu o ovim pitanjima.

Kao deo njene nove strategije za zapadni Balkan 2014-17.godine - Saferworld stremi ka osnaživanju dijaloga i saradnje između civilnog društva i domaćih/spoljnih aktera u procesima, koji imaju za cilj stvaranje poverenja i rešavanje nesuglasica unutar zajednica i zemalja kao i između njih u zapadnom Balkanu, dajući doprinos tako trajnom miru i sigurnosti, kao i većoj EU perspektivi za region.

Mi smo neprofitabilna organizacija i imamo programe u skoro 20 država i teritorija širom Afrike, Azije, Evrope i Srednjeg Istoka.

Saferworld – Ul. Hyzri Talla

Building 25, Villa no 1, treći sprat, Priština, Kosovo

Osoba za kontakt: Ferdinand Nikolla, koordinator projekta za Kosovo

Tel: 381 (0) 38 545 222

Mob: + 377 (0) 44 171 845

E-mail: fnikolla@saferworld.org.uk

Web: www.saferworld.org.uk